

بررسی جامعه‌شناختی نقش روحانیت در انقلاب مشروطه

تاریخ دریافت: ۹۹/۰۵/۲۱

تاریخ پذیرش: ۹۹/۰۶/۰۹

کد مقاله: ۲۴۰۵۳

علی بیرقی فرد^{۱*}، فاطمه کارگر^۲، صدیقه سالاری^۳

چکیده

بیش از دو هزار سال بود که استبداد بر جامعه ایران سایه افکنده بود؛ شاه خود را مالک جان، مال و ناموس مردم می‌دانست؛ حرف او که شخص اول مملکت بود قانون محسوب می‌شد و تمام افرادی که در محدوده حکومتش می‌زیستند باید بی‌چون و چرا دستوراتش را می‌پذیرفتند و حق نداشتند در اجرای فرامین شاهنشاهی سنگ‌اندازی و عدم تبعیت را پیش بگیرند. در شرایطی که این خفقان سال‌ها بر سرتاسر جامعه ایران حاکم بود، در عصر قاجاری تحت تأثیر افکار استبدادستیزی روحانیون، تحصیل کرده‌ها و روشنفکران، جنبشی صورت گرفت که زمینه را برای تبدیل قدرت شاه از مطلقه به مشروطه فراهم ساخت. در پیروزی این جنبش، مراجع عظام و روحانیت آگاه نقش بسزایی داشتند؛ اما با دخالت‌های بیگانگان و عمال داخلی وابسته به آنان، فرهنگ کهن استبدادی و عدم انسجام میان روحانیون، این جنبش به اهداف عالی خود نرسید، خیلی زود روحانیت، حمایت خود را از آن قطع نمود و چالشی در استمداد از آن در میان روحانیون هم در داخل و هم در خارج از کشور بخصوص نجف اشرف که در آن زمان مرکز نفوذ مراجع عظام محسوب می‌شد پدیدار گشت. در این مقاله ضمن پرداختن به اوضاع جامعه ایران در آستانه انقلاب مشروطه، تلاش می‌شود به نقش پررنگ علمای دین در استبدادستیزی، برقراری عدل و مساوات اسلامی، بیداری اسلامی، در جامعه ایران عصر قاجار پرداخته شود. در این میان، چالشی را که میان روحانیون ایجاد شد؛ در حد توان علمی خود از نگاه جامعه‌شناختی بررسی می‌کنیم هرچند که پرداختن به این موضوع به مطالعات گسترده نیاز است و در این نوشتار مجالی نیست، اما هدف ما سوق دادن نگاه‌های متخصصان این رشته به این مهم است. این تحقیق از نوع تحقیقات نظری است؛ که روش گردآوری اطلاعات در آن به صورت کتابخانه‌ای است. ابزار گردآوری اطلاعات در این تحقیق، فیش‌برداری از منابع اسنادی دست اول و دست دوم است.

واژگان کلیدی: استبداد، مشروطه، مشروعه، ساخت اجتماعی، تخیل جامعه‌شناختی، تحلیل عنصری

۱- کارشناس ارشد جامعه‌شناسی (نویسنده مسئول) Fard1097A@mihanmail.ir

۲- کارشناس ارشد علوم اقتصادی

۳- کارشناس ارشد مدیریت آموزشی